

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Політичну соціалізацію трактують як засвоєння особою певного соціального і політичного досвіду, нагромадженого суспільством і сконцентрованого в культурних традиціях, цінностях, нормах статусної і рольової поведінки [5, с. 677].

Постановка проблеми: При цьому часто опускається, власне, психолого-педагогічний аспект, який відображає процес перетворення цих норм і цінностей в усвідомлену суб'єктом систему власних політичних установок, що визначають позиції й поведінку особистості в політичній системі суспільства. Таке трактування соціалізації багато в чому збігається з цілями цілеспрямованого державного виховання, яке не тільки направлене на відтворення панівних політичних цінностей, але й переслідує цілі формування особистості. Внаслідок цього соціалізацію часто плутають з цілеспрямованим політичним чи громадянським вихованням.

Окремі аспекти політичної соціалізації достатньо широко представлено в науковій літературі. Філософсько-соціологічні аспекти відображено в працях А. Бандури, Д. Істона, Н. Недикова, Б. Скінера, Е. Швачко та ін. Політологічні проблеми висвітлено в роботах Е. Головахи, С. Макеєва, А. Надточія, В. Павловського, В. Пухляка, С. Разуваєва, С. Рощина, О. Шестолат. Деякі питання політичного виховання розкрито в дослідженнях Н. Гаврилова, І. Жадан, О. Кожемякіна, Л. Лепіхова, С. Максименко.

Метою статті: є визначення місця політичної соціалізації серед студентської молоді.

Початок розробки психолого-педагогічних аспектів політичної соціалізації пов'язують з іменем німецького соціолога Макса Вебера. Саме він уперше ввів у соціологію поняття «соціальна дія», що визначило розвиток не тільки загальної соціалізаційної проблематики, але й такого напрямку, як політична соціалізація. Для підтвердження цієї тези звернімося до думки автора про те, що соціальні дії – це певна система вчинків, засобів і методів, за допомогою яких особа чи група має намір змінити поведінку, установки чи думки інших осіб або груп» [8, с. 86].

У цьому визначенні містяться не тільки специфічні педагогічні установки впливу на окремих людей, але й найважливіша складова політичної діяльності – вплив з метою отримання політичної влади. Саме соціальні дії лежать в основі соціалізаційного процесу й відокремлюють механізми цілеспрямованого впливу від стихійних впливів.

Соціологічний енциклопедичний словник, у якому вперше було уніфіковано загальноєвропейську термінологію, навіть через століття зберігає у визначенні політики й політизації такі найважливіші соціально-педагогічні характеристики, як «зміни у свідомості й поведінці індивідів і груп, які відбуваються внаслідок домінуючого впливу політики на всі галузі їх життєдіяльності» [6, с. 249].

Соціально-педагогічна специфіка дослідження політичної соціалізації зумовлює її розуміння як різновиду характерних процесів пізнання, спілкування, оволодіння навичками практичної політичної діяльності. По суті кожний політичний лідер, і студентський у тому числі, з позицій соціалізаційної теорії розглядається як виконавець певної соціальної ролі, яка тим краще виконана, чим більш професійно він до неї підготовлений.

З позицій теорії політичної соціалізації в цьому визначенні містяться найважливіші її характеристики:

1) вказівка на те, що процес засвоєння соціального, у тому числі й політичного досвіду, відбувається шляхом включення індивіда в суспільно-політичні зв'язки;

2) думка про те, що не можна успішно політично соціалізуватися поза активною політичною діяльністю, не вступаючи у взаємодію з політичним середовищем.

Таке предметно-дієве розуміння політичної соціалізації в сучасних умовах знаменує новий етап у її вивченні, коли акцент робиться на те, що політична соціалізація вже не є процесом збереження цінностей політичної культури, яка панувала раніше.

Традиціоналістські підходи до політичної соціалізації ґрунтуються на виділенні двох основних шляхів її реалізації в соціумі.

Перший полягає в передачі новим поколінням зразків політичної свідомості й політичної поведінки, що склалися, тобто в трансляції політичної культури від старшого до молодшого покоління. У ньому є відома частка здорового консерватизму, оскільки у свідомість молоді еспікуються ті цінності й норми поведінки, які вже засвоєно досвідом минулого. Цей шлях забезпечує стабільність і спадкоємність суспільного розвитку. Як основні агенти політичної соціалізації в цьому випадку виступають такі соціальні інститути, як сім'я, школа, вищі навчальні заклади.

Інший шлях пов'язаний з набуттям особистістю нових, раніше невідомих політичних знань, із засвоєнням нового політичного досвіду. Це відбувається в процесі участі індивіда в політичному житті країни, а також під впливом різних чинників, що перебувають поза соціально-педагогічною галуззю. Особливо актуалізуються ці процеси в період соціальних потрясінь, пов'язаних зі зміною політичного й економічного устрою держави.

Це відбувається сьогодні в Україні, де до одночасної зміни політичної та економічної систем додалися складні процеси становлення країни як незалежної держави. Зрозуміло, усе це супроводжується кризою політичних і моральних цінностей, розмитістю ідеологічних позицій, зниженням рівня матеріального добробуту і, як наслідок, політичним нігілізмом у частини молоді, у тому числі студентської. Процес політичної соціалізації молоді, який відбувався в колишньому Радянському Союзі, ґрунтувався на стабільній монотеїстичній політичній культурі всього суспільства й окремих соціальних груп. Ефективність політичної соціалізації в той час забезпечувалась жорстким контролем щодо інститутів соціалізації, основними з яких були сім'я, школа, вищі навчальні заклади, ЗМІ, громадські організації, комсомол і, нарешті, КПРС. Зміна політичної системи докорінно трансформувала й процес політичної соціалізації.

Стару, досить логічну й по-своєму ефективну схему було зруйновано, і зараз політична соціалізація української молоді відбувається значною мірою стихійно, що породжує чимало негативних проблем. Вихід ми вбачаємо у створенні системи педагогічної підтримки цього процесу, суб'єктом якої могла б стати система освіти, зокрема вищі навчальні заклади.

Модель, яка функціонує в українському суспільстві, загалом орієнтована на західноєвропейський тип політичної соціалізації, який відрізняється високим ступенем особистісної свободи в поєднанні з відповідальністю людини за свій вибір і свої вчинки [3, с. 19].

Враховуючи сказане, під політичною соціалізацією студентської молоді розуміємо процес активного засвоєння студентами ідеологічних і політичних цінностей, норм, наявних у суспільстві й перетворення їх в усвідомлену систему соціально-політичних установок. У цьому процесі внутрішня й політична активність особистості, досвід і свідомість піддаються зовнішнім впливам таких чинників: засобів масової інформації, міжособистісного спілкування, політичних партій, трудових колективів.

Агенти політичної соціалізації відіграють найважливішу роль у процесі її розвитку й становлення. До безпосередніх агентів політичної соціалізації належать політичні інститути й організації – держава, політичні партії, рухи, політичні еліти

й лідери. Сукупність цих чинників створює політичну систему суспільства, яка за допомогою політичних механізмів прагне контролювати й спрямовувати політичну поведінку особистості.

До агентів політичної соціалізації належать не тільки, власне, політичні, але й ті, що не стосуються безпосередньо політики: сім'я, ровесники, однокурсники, сусіди по гуртожитку, система освіти загалом, церква, професійні, студентські організації, культурні й спортивні об'єднання тощо. Важливими агентами політичної соціалізації є ЗМІ, які справляють сильний вплив на формування особистості.

Особливу роль у політичній соціалізації особистості відіграють такі неpolітичні чинники, як соціально-економічні умови й спосіб життя молодого людини, національні й сімейні традиції. Сім'я є найпершою умовою політичної соціалізації, саме тут формується основа політичних установок і поглядів студента, яку він приносить з собою в університет і яка згодом піддається подальшому розвитку чи коригуванню в бік норм, прийнятих у такій соціальній групі, як студентство.

Особливістю процесу політичної соціалізації студентства в наш час є те, що вона має динамічний характер, що зумовлено мінливістю соціокультурної, економічної й політичної ситуації в Україні. Це спричиняє деформацію старих і виникнення нових політичних цінностей і установок, до яких студенти часто не готові ні в морально-етичному, ні в інтелектуальному плані. Цим пояснюється можливість «політичної експлуатації» студентства під час виборчих кампаній, коли за гроші й різні подарунки студенти готові брати участь у будь-яких політичних авантюрах. [7, с. 480].

Отже, необхідність соціально педагогічної підтримки цього процесу є провідним завданням і одночасно умовою успішної політичної соціалізації студентської молоді [3, с. 25]. Особливістю співвіднесення аналізованих понять полягає в тому, що політична культура, з одного боку, виступає як мета політичної соціалізації, з іншого, – є критерієм успішності цього процесу.

Список використаної літератури:

1. Андреева Г.М. Социальная психология: Учебник для вузов. 2-е изд., доп. и перераб. – М., 1988. С. 6-12
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
3. Загородній Ю.І., Курило В.С., Савченко С.В. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми. – К., 2004. С. 677
4. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. – М., 2000. С. 176
5. Політологічний словник: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонока. – К., 2005. С.816
6. Социологический энциклопедический словарь / Ред. Г.В. Осипов. – М., 2000. С. 488
7. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К., 2002. С.472